

EFOP-3.4.3-16-2016-00014

Mogyoródi Emese

A Szókratész-per

Jelen tananyag a Szegedi Tudományegyetemen
készült az Európai Unió támogatásával.

Projekt azonosító: EFOP-3.4.3-16-2016-00014

A SZÓKRATÉSZ-PER

Dr. habil. Mogyoródi Emese

Kurzusleírás

A kurzus bemutatja Szókratész korát, a rá vonatkozó elsődleges forrásokat, életét és filozófiáját, majd részletesen tárgyalja perét (történelmi, politikai, vallási, szociálpszichológiai kontextusa ismertetésével), valamint Szókratész védekezését és viselkedését az athéni bírák előtt.

A per politikai, vallástörténeti és szociálpszichológiai szempontú értelmezéseinek bemutatását és mérlegelését követően Platón interpretációjára támaszkodva keres választ Szókratész beperlésének és elítélésének okaira, és levonja a per tanulságait a demokrácia számára.

A felhasznált képek jogtiszta forrásból származnak, copyright nem terheli őket.

Tartalom

1. Téma: Szókratész kora

1. Lecke: A klasszikus kor és a demokrácia
2. Lecke: A klasszikus kor kultúrája
3. Lecke: Filozófia a klasszikus korban

2. Téma: A szofisták

1. Lecke: A szofisták és a demokrácia
2. Lecke: A szofisták társadalmi és filozófiatörténeti megítélése
3. Lecke: Prótagorasz
4. Lecke: Gorgiasz
5. Lecke: A *nomosz* vs. *phüszisz* vita

3. Téma: Források Szókratészre vonatkozóan

1. Lecke: A „Szókratész kérdés”
2. Lecke: Platón mint forrás

4. Téma : Szókratész élete és filozófiája

1. Lecke: Szókratész élete
2. Lecke: Szókratész filozófiája 1.
3. Lecke: Szókratész filozófiája 2.

5. Téma: Platón: *Szókratész védőbeszéde*

1. Lecke: A mű szerkezete 1.
2. Lecke: A mű szerkezete 2.

6. Téma: A Szókratész-per és a politika

1. Lecke: A per történelmi előzményei
2. Lecke: A per politikai háttere
3. Lecke: Szókratész és a politika

7. Téma: Platón: Kritón

1. Lecke: A mű szerkezete és argumentációja
2. Lecke: A mű relevanciája a perhez
3. Lecke: Jog és erkölcs

8. Téma: A Szókratész-per és a vallás

1. Lecke: A per vallási háttere
2. Lecke: Szókratész és a vallás

9. Téma: Platón: Euthüphrón

1. Lecke: A mű szerkezete
2. Lecke: A mű relevanciája a perhez

10. Téma: A per szociálpszichológiai háttere

1. Lecke: Személyes motívációk
2. Lecke: Általános előítéletek: Arisztophanész portréja
3. Lecke: Az előítéletek szerepe

11. Téma: A Szókratész-per tanulságai

1. Lecke: Összefoglaló konklúziók
2. Lecke: A szókratészi *elenkhosz* és az oktalanság
3. Lecke: A per politikai motívációja
4. Lecke: A per vallási motívációja
5. Lecke: Szókratész és az athéniak

Kötelező olvasmányok**Elsődleges irodalom**

Arisztophanész: *Felhők*. In: *Arisztophanész vígjátékai*. Osiris, Budapest 2002.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/arisztophanesz-vigjatekai-osiris-klasszikusok-2002/?query=Arisztophanész&pg=0&layout=s>

A szofista filozófia. Szöveggyűjtemény.

Vál., ford. Steiger Kornél. Atlantisz, Budapest 1993. (Rövidítve: SZF.)

- Platón: *Euthüphrón, Szókratész védőbeszéde, Kritón*. Ford. Gelenczey-Miháltz Alirán (*Kritón*) és Mogyoródi Emese (*Euthüphrón, Szókratész védőbeszéde*). Atlantisz, Budapest 2005. (Utószavakkal együtt.)
- Platón: *A szofista*. Kövendi Dénes fordítását átdolgozta Bene László. Atlantisz, Budapest 2006. (Részletek.)
- Platón: *Menón*. Ford. Bárány István. Atlantisz, Budapest 2013. (Részletek.)
- Xenophón: *Emlékeim Szókratészről*. Ford. Németh György. Európa Könyvkiadó, Budapest 1986, 187-223.

Szakirodalom

- Bárány István: „Szofisták Athénban: Egy angol liberális látomása.” *Ókor* 2 (2013): 44-49.
http://okorportal.hu/wp-content/uploads/2013/02/2006_1_barany.pdf
- Boros Gábor (szerk.): *Filozófia*. Akadémiai kiadó, Budapest 2007.
(A görög filozófiára vonatkozó fejezetek kijelölt részei Bene Lászlótól.)
https://mersz.hu/hivatkozas/filozofia_book1#filozofia_book1
- Dover, K. J.: *Görög homoszexualitás*. Osiris kiadó, Budapest 2001. (Kijelölt részek.)
<https://www.szaktars.hu/osiris/view/dover-kenneth-james-gorog-homoszexualitas-2001/?query=Dover&pg=0&layout=s>
- Guthrie, W. K. C.: *Socrates. A History of Greek Philosophy* Vol. 3. Cambridge University Press, Cambridge 1971, 58-96, 122-142, 153-164.
- Hadot, Pierre: *A lélek iskolája*. Ford. Cseke Ákos. Kairosz könyvkiadó, Budapest 2010. (Kijelölt részek.)
- Hegy Dolores – Kertész István – Németh György – Sarkady János: *Görög történelem a kezdetektől Kr.e. 30-ig*. Osiris kiadó, Budapest 1995. (Kijelölt részek.)
<https://www.szaktars.hu/osiris/view/hegyi-dolores-kerteszh-istvan-nemeth-gyorgy-sarkady-janos-gorog-tortenelem-a-kezdetektol-kr-e-30-ig-osiris-tankonyvek-1999/?query=Hegy%20Dolores&pg=0&layout=s>
- Kaufmann, Eva-Maria: *Szókratész*. Ford. Deréky Géza. Magyar könyvklub, Budapest 2001. (Kijelölt részek.)
- Kerferd, G. B.: *A szofista mozgalom*. Osiris, Budapest 2003. (Kijelölt részek.)
<https://www.szaktars.hu/osiris/view/kerferd-g-b-a-szofista-mozgalom-historia-philosophiae-2003/?query=Kerferd&pg=0&layout=s>

Mogyoródi Emese: „Sókratés és a (jó) lelkiismeret” *Antik Tanulmányok* LII (2008) 171-196:

https://www.academia.edu/8438418/Sókratés_és_a_jó_lelkiismeret_Socrates_and_Good_Conscience_in_Hungarian_with_an_English_summary

—————: „A Sókratés-kérdés: Xenophón és a történeti Sókratés.” *Antik tanulmányok* LXII (2018), 1-29:

https://www.academia.edu/36718799/A_SÓKRATÉS_KÉRDÉS_XENOPHÓN_ÉS_A_TÖRTÉNETI_SÓKRATÉS_The_Socratic_Problem_Xenophon_and_the_Historical_Socrates

—————: „Szókratész, a visszhangkamra és a demokrácia” In: Laczkó Sándor (szerk.): *Lábjegyzetek Platónhoz 17.: A polisz*. Pro Philosophia Szegedienzi Alapítvány, Magyar Filozófiai Társaság, Státusz kiadó, Szeged 2019, 11-33.

https://www.academia.edu/40244660/Szókratész_a_visszhangkamra_és_a_demokrácia_Socrates_the_Echo_Chamber_and_Democracy

Nails, Debra: “Socrates” *Stanford Encyclopedia of Philosophy*:

<http://plato.stanford.edu/entries/socrates/>

Németh György: *A poliszok világa*. Korona kiadó, Budapest 1999. (Kijelölt részek.)

https://mersz.hu/hivatkozas/m91apv_book1#m91apv_book1

Ritoók Zsigmond – Sarkady János – Szilágyi János György: *A görög kultúra aranykora. Homérostól Nagy Sándorig*. Gondolat, Budapest 1984. (Kijelölt részek.)

Szoboszlai-Kiss Katalin: A felejthetetlen Szókratész pere. In Szoboszlai-Kiss Katalin – Deli Gergely (szerk.): *Tanulmányok a 70 éves Bihari Mihály tiszteletére*. Universitas-Győr Nonprofit Kft., Győr 2013, 537-552.

<https://adoc.pub/a-felejthetetlen-szokratesz-pere.html>

Taylor, A. E.: *Platón*. Ford. Bárány István, Betegh Gábor. Osiris könyvtár. Osiris Kiadó, Budapest 1997. (Kijelölt részek.)

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/taylor-a-e-platon-osiris-konyvtar-filozofia-1997/?query=TAaylor&pg=0&layout=s>

Ajánlott olvasmányok

Magyar nyelven

Böhringer, Hannes: Szókratész. Mi a filozófia? Ford. Tillmann János. 2000, 1998/5, 49-52.

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/2000folyoirat_1998_05/?query=Szókratész&pg=2&layout=s

Cseke Ákos: Etika és politika: Szókratész alakja. In: Uő: *Igaz szó, igaz élet. A kései Foucault és az igazság története*. MMA MMKI – L'Harmattan, Budapest 2015, 150-167.

<https://www.szaktars.hu/harmattan/view/igaz-szo-igaz-elet-a-kesei-foucault-es-az-igazsag-tortenete/?query=Szókratész&pg=151&layout=s>

Gadamer, Hans-Georg: A szókratészi tudás és nem-tudás. In: Uő: *A filozófia kezdete. Két tanulmány*. Ford. Hegyessy Mária és Simon Attila. Osiris Kiadó, Budapest 2000, 39-66.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/gadamer-hans-georg-a-filozofia-kezde-ke-tanulmany-horror-metaphysicae-2000/?query=Szókratész&pg=4&layout=s>

Gyenge Zoltán: Az ironikus és elbeszélő érvelés – különös tekintettel Kierkegaard Szókratész-értelmezésére. *Világosság* 5/6 (2003), 237-244.

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Vilagosság1957_20031/?query=Szókratész&pg=622&layout=s

Mogyoródi Emese: *Akhilleusz és Szókratész. Morálpszichológia és politikafilozófia a görög archaikus és klasszikus korban*. Gondolat kiadó, Budapest 2012.

<https://www.szaktars.hu/gondolat/view/mogyorodi-emese-akhilleusz-es-szokratesz-moralpszichologia-es-politikafilozofia-a-gorog-archaikus-es-klasszikus-korban-2012/?query=Szókratész&pg=147&layout=s>

Nietzsche, Friedrich Wilhelm: Szókratész problémája. In: Uő: *A bálványok alkonya, avagy miként filozofálunk kalapáccsal*. Ford. Óvári Csaba. Attraktor, Máriabesnyő-Gödöllő 2010, 16-22.

<https://www.szaktars.hu/gondolat/view/mogyorodi-emese-akhilleusz-es-szokratesz-moralpszichologia-es-politikafilozofia-a-gorog-archaikus-es-klasszikus-korban-2012/?query=Szókratész&pg=6&layout=s>

Németh György: Xenophón, Platón, Szókratész. Tanítók és tanítványok. *Világosság* 27/7 (1986), 401-409.

https://adtplus.arcanum.hu/hu/view/Vilagosság1957_19862/?query=Szókratész&pg=2&layout=s

Stad, Christopher: *Filozófia a keresztény ókorban*. Ford. Bugár M. István. Osiris kiadó, Budapest 2002, 24-33.

<https://www.szaktars.hu/osiris/view/stead-christopher-filozofia-a-keresztény-okorban-historia-philosophiae-2002/?query=Szókratész&pg=6&layout=s>

Vajda Mihály: *Sisakrostély-hatás. Kísérteteim*. Kalligram kiadó, Pozsony 2007.

Woodruff, Paul: Platón korai ismeretelmélete. In: Betegh Gábor – Böröczki Tamás (szerk.): *A formák és a tudás. Tanulmányok Platón metafizikájáról és ismeretelméletéről*. Gondolat kiadó, Budapest 2007, 183-212.

<https://www.szaktars.hu/gondolat/view/betegh-gabor-boroczki-tamas-szerk-a-formak-es-a-tudas-tanulmányok-platon-metafizikajarol-es-ismeretelméletel-2007/?query=Szókratész&pg=5&layout=s>

Idegen nyelven

Arendt, Hannah: *Sokrates. Apologie der Pluralität*. Matthes und Seitz, Berlin 2016.

Benson, Hugh H.: *Socratic Wisdom: The Model of Knowledge in Plato's Early Dialogues*. Oxford University Press, New York 2000.

- Benson, Hugh H. (szerk.): *Essays on the Philosophy of Socrates*. Oxford University Press, New York 1992.
- Beverluis, John: *Cross-Examining Socrates: A Defense of the Interlocutors in Plato's Early Dialogues*. Cambridge University Press, Cambridge 2000.
- Bussanich, John – Smith, Nicholas D. (szerk.): *The Bloomsbury Companion to Socrates*. Bloomsbury Publishing, London 2013.
- Brickouse, Thomas C. – Smith, Nicholas D.: *Socrates on Trial*. Princeton University Press, Princeton 1989.
- Brickouse, Thomas C. – Smith, Nicholas D.: *Plato's Socrates*. Oxford University Press, New York 1994.
- Burnyeat, M. F. The Impiety of Socrates. *Ancient Philosophy* 17 (1998), 1-12.
- Festugière, André-Jean: *Socrate*. Flammarion, Paris 1934.
- Figal, Günter: *Sokrates*. Beck, München 2006.
- Hadot, Pierre: *Éloge de Socrate*. Allia, Paris 2007.
- Hoffmann, Martin: *Sokrates-Bilder in der europäischen Ideengeschichte*. Shaker, Aachen 2006.
- Morrison, Donald R.: *The Cambridge Companion to Socrates*. Cambridge University Press, Cambridge 2010.
- Nehamas, Alexander: *Virtues of Authenticity*. Princeton University Press, Princeton 1999.
- McPherran, Mark L.: *The Religion of Socrates*. Pennsylvania State University Press, University Park 1996.
- Patzer, Andreas (szerk.): *Der historische Sokrates*. Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt 1987.
- Santas, Gerasimos: *Socrates: Philosophy in Plato's Early Dialogues*. Routledge and Kegan Paul, Boston 1979.
- Strauss, Leo: *The City and Man*. University Press of Virginia, Charlottesville 1964.
- Smith, Nicholas D. – Paul B. Woodruff (eds.): *Reason and Religion in Socratic Philosophy*. Oxford University Press, Oxford 2000.
- Taylor, A. E.: *Socrates*. Beacon, Boston 1952.
- Vlastos, Gregory: *Socrates: Ironist and Moral Philosopher*. Cambridge University Press, Cambridge 1991.
- Weiss, Roslyn: *Socrates Dissatisfied: An Analysis of Plato's Crito*. Oxford University Press, Oxford 1998.
- Waterfield, Robin: *Why Socrates Died*. Norton, New York 2009.

© A jelen felsőoktatási tankönyv Mogyoródi Emese (SZTE Filozófia Tanszék) önálló szellemi alkotása (terjedelme 206 o.). A mű gondolatainak, megállapításainak, érveinek, szövegének, eredeti ábráinak átvételekor (beleértve a parafrázálást is) az idézés módja:

Mogyoródi Emese: *A Szókratész-per*. Szegei Tudományegyetem, Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar, Szeged 2020, + oldalszám.